

Наталія Христова

ІНСТИТУТ АРХІВНОЇ НАУКИ В МАРІБОРІ

У нинішню добу політичних, соціальних і технічних змін у усьому світі значний інтерес викликають документальні багатства архівів, які зберігають та примножують культурну спадщину людства. Систематичне зростання документального масиву, зміни та взаємозалежність технічних засобів комунікації та інформації змушує архівістів по-новому замислитися над проблемами збирання, зберігання тих цінних матеріалів, котрі стануть спадщиною у майбутньому.

Відаючи належне місці архівів у їхній діяльності по збереженню колективної пам'яті людства, слід наголосити на важливості міжнародного співробітництва в архівній галузі. Зважаючи на те, що сьогодні перед архівістами постали складні завдання, дуже важливо було б надати можливість професіоналам із різних країн обмінюватися думками, досвідом, проводити спільні наукові дослідження. Ось чому ініціатива крайового архіву Марібору (Словенія) щодо започаткування на його базі Міжнародного інституту архівної науки (МІАН) (International institute for archival science — IIAS) виявилася дуже своєчасною.

Ідея створення подібної інституції виникла ще 1978 р., коли крайовий архів Марібору проводив міжнародні конференції, які були складовою частиною програми Співки архівістів Словенії, і де вирішувалися технічні питання. Впродовж багатьох років архівісти Австрії, Болгарії, Великобританії, Чехословаччини, Китаю, Німеччини, Угорщини, Італії, Польщі, Румунії, Радянського Союзу, Іспанії брали активну участь у цих форумах. Після тривалої співпраці архівісти дійшли висновку, що майже в усіх країнах Європи технічні питання архівного будівництва вирішуються не на належному рівні. Усі до цього часу побудовані та пристосовані для архівів приміщення мали суттєві технічні недоліки, в той час, коли у фаховій літературі дуже рідко зустрічалися критичні зауваження щодо невдалих конструкцій архівів і архівосховищ. Це пояснювалося тим, що, з одного боку, архівісти не були фахівцями в галузі архітектури, будівництва, з другого — інженерам, архітекторам не вистачало спеціальних знань для підготовки якісних наукових проєктів для будівництва архівів, які відповідали б усім вимогам сучасної архівної науки.

За пропозицією учасників міжнародних конференцій у 1985 р. на базі крайового архіву Марібору був створений Центр з вирішення професійно-технічних питань, який 1992 р. при підтримці архівістів європейських країн перетворився в Міжнародний інститут архівної науки. Діяльність інституту фінансується Міністерством культури Словенії, а окремі проєкти — Міністерством по науці і техніці та муніципалітетом Марібору. Інститут розташований у одному з приміщень Маріборського крайового архіву, де до послуг користувачів — спеціальна бібліотека з читальним залом, комп'ютери, апарати для мікрофільмів, лабораторії для практичних занять, що створює всі умови для ефективної роботи дослідників.

Діяльність інституту широко спрямована передусім на розвиток і сприяння різним заходам щодо збирання, вивчення та розповсюдження довідково-інформаційних матеріалів (як опублікованих, так і, що особливо цінно — неопублікованих) із питань наявності сучасних технологій будівництва та реконструкції архівних приміщень, обладнання архівосховищ, читальних та виставочних залів, робочих приміщень, організації та діяльності архівних установ. До неї також належить забезпечення наукової обробки інформації з метою швидкого її розповсюдження, надання консультаційної допомоги всім, хто бажає підвищити свій фаховий рівень. Окрім того, збираючи проєкти архівних споруд, інститут робить можливим використання досвіду зарубіжних колег при проєктуванні нових і реконструкції старих архівів.

Останнім часом посилилася увага з боку МІАН до проблем, пов'язаних із використанням архітектурних пам'яток для потреб архівів, без порушення при цьому

притаманих їм історичних особливостей. В полі зору інституту знаходяться також питання умов фізичного зберігання документів, допоміжного обладнання для архівосховищ: кондиціонерів, стелажів тощо.

Сьогодні інститут розробляє тематику, частково або повністю пов'язану з архівно-технічними проблемами:

- сучасне експлуатаційне обслуговування забезпечення схоронності архівних документів;
- забезпечення схоронності документів на нетрадиційних інформаційних носіях;
- комп'ютерна обробка архівних документів;
- архівні матеріали та нові інформаційні носії.

Окрім цих завдань, є й інші, розраховані на перспективу — розробка сучасних принципів архівної теорії та практики, технічне обслуговування й зберігання архівних документів, форми і методи протипожежної безпеки у рхівах тощо.

Не менш важливою ділянкою роботи МІАН є організація інформування щодо основних результатів досліджень і розробок інституту, де значну роль відіграє міжнародний архівний науковий щорічник АТЛАНТИ (ATLANTI), що виходить словенською та англійською мовами і знайомить усіх зацікавлених із методами, можливостями та шляхами вирішення технічних проблем в архівах.

Журнал повністю виправдовує свою назву міжнародного архівного, оскільки 17 членів його редакційної колегії є представниками десяти країн, а питання, які він підіймає, стосуються важливих аспектів зберігання архівних документів. З 1992 р. побачили світ уже 6 номерів АТЛАНТИ, які стали своєрідним посередником між Сходом і Заходом при обміні професійною інформацією.

Водночас щорічник публікує документи ЮНЕСКО, зокрема Програми РАМП (Програма з діловодства й архівів), матеріали щорічних зустрічей членів інституту в Раденці і, на відміну від щорічника Міжнародної Ради Архівів "Архівума", спеціалізується на технічних проблемах архівних установ.

Основною рисою діяльності інституту, як було зазначено вище, є не тільки нагромадження та зберігання інформації, а й її оперативне розповсюдження серед користувачів, тому при інституті постійно діє довідково-інформаційна служба. Інформаційні потреби користувачів, зумовлені тією чи іншою ситуацією, вимагають особливо ретельного відбору інформації, необхідної для розв'язання конкретних науково-технічних, виробничих проблем та прийняття рішень. Спочатку фахівці служби оцінюють можливість виконання запитів власними силами, але типовим стає співпраця з консультантами, експертами, фахівцями з різних галузей знань.

Багато зусиль доклав інститут для вирішення питання фахової підготовки архівістів. У результаті розвитку науки та техніки, принципів відкриттів у різних галузях знань, з'явилися документи на нетрадиційних носіях інформації. Вони створені за допомогою нових технічних засобів графіки, фотографії тощо і вимагають додаткових площ для зберігання та фінансування, тому єдиний спосіб уникнути невдалих професійних рішень при проектуванні архівних споруд — надати відповідну освіту архівістам. Розуміючи значення такої освіти, Міжнародний інститут архівної науки разом із Міжнародною Радою Архівів, університетом, Спілкою архівістів Марібору, архівними службами Австрії, Італії, Словенії, Угорщини створив Міжнародну школу з питань архівного будівництва, де використовуються різні форми поновлення спеціальних знань — лекції, лабораторні заняття, практична оцінка нових і пристосованих під архіви споруд у Австрії, Італії, Словенії, Угорщині. Навчальний курс триває два роки, впродовж яких студенти повинні написати практичну роботу і, в разі позитивної її оцінки, отримати свідоцтво про закінчення школи. Плата за навчання складає 600\$ (решту — 3500\$ — сплачує Словенія та спонсори).

Взагалі, Міжнародний інститут архівної науки у Маріборі — унікальна установа, яка не має аналогів у світі. Архівно-технічні проблеми досліджуються в багатьох країнах, та не в тих обсягах і напрямках, яких вимагають сучасні умови, тому авторитет інституту постійно підвищується, про що свідчить зростання кількості його офіційних членів. Сьогодні їх налічується вже двадцять (з 19 країн світу), серед яких Австрія, Болгарія, Великобританія, Італія, Іспанія, Ізраїль, Китай, Литва, Німеччина, Польща, Росія, Румунія, Словаччина, Угорщина, Фінляндія, Франція, Хорватія, Чехія, Швеція. Україна не є членом цієї міжнародної організації, але зацікавлено стежить за реалізацією окремих архівних проєктів, методичним і технічним забезпеченням інституту.

Підсумовуючи викладене, переконуємось, що організація роботи Міжнародного інституту архівної науки у Маріборі заслуговує на вивчення та аналіз з метою всебічного використання зарубіжного досвіду для вирішення питань будівництва архівів в Україні.

Катерина Селіверстова

**ДО ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ У ПРАКТИКУ
ISAD(G)-1994 І АДАПТАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ МЕТОДИК АРХІВНОГО ОПИСУВАННЯ
ДО СВІТОВИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ**

*“Професіоналізм вимагає
точності, а це значить,
стандартизації”¹*

Пропонований увазі українських архівістів проєкт Загального міжнародного стандарту архівного описання є результатом кількарічної, з 1988 по 1993 рр., роботи Міжнародної ради архівів (МРА), а саме робочої групи з стандартів описання, трансформованої з 1990 р. у Спеціальну комісію з стандартів описання. Стандарт опубліковано у часописі МРА “Janus” у 1-му числі за 1994 р., з якого і зроблено переклад українською мовою. Спеціальною комісією визначено п'ятирічний термін, до 1999 р., для обговорення даного документа архівістами світу, після чого він буде рекомендований МРА для впровадження. Отже ми ще маємо час, щоб висловити Комісії свої зауваження і побажання стосовно ISAD(G). Дана стаття є передмовою і, в якійсь мірі, коментарем до стандарту, в якій ми вважали за потрібне висловити і свої думки, які виникли у період роботи над перекладом, а також його експертизи. Передусім, на нашу думку, важливими є питання: навіщо взагалі потрібний стандарт описання; що нового може внести він у практику описування архівних матеріалів; чи можливо адаптувати наші правила до ISAD(G) та як подолати термінологічні бар'єри. Подано також коментар до перекладу.

Архівісти завжди займались описуванням документів для того, щоб знати, які документи є в наявності, контролювати їх і передавати інформацію про них користувачеві. Завжди існували в архівній справі певні місцеві або загальнонаціональні правила описування архівних матеріалів у вигляді інструкцій, рекомендацій, методичних посібників.

Розробка міжнародного стандарту архівного описання — це подія у житті світового архівного співтовариства. Інтерес до проблеми стандартизації архівної справи виник у зв'язку з необхідністю впровадження нових інформаційних технологій в архівну справу і, в першу чергу, до стандартизації архівного описування, яка тісно пов'язана з проблемою передачі інформації, обміну інформацією, доступу до інформації.